

Prikaz
Primljeno: 17.10.2025.
Prihvaćeno: 15.11.2025.

**The Book Censor's Library / Bothayna Al-Essa ;
translated from Arabic by Ranya Abdelrahman and
Sawad Hussain. 11th ed.
New York : Restless Books, 2024.**

Nataša Daničić

Knjižnica Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

ndanicic@hazu.hr

Radnja romana *Knjižnica cenzora knjiga* vodi nas u blisku budućnost u neimenovanoj zemlji u kojoj je većina knjiga zabranjena. U središtu priče je knjižnica koja više ne služi kao prostor znanja i otvorenosti, nego kao institucija cenzure. Knjižničari, umjesto da pomažu čitateljima, rade kao birokratski nadzornici koji katalogiziraju i skrivaju zabranjene naslove. Glavni lik prolazi kroz apsurdne i kafkijanske situacije dok pokušava pronaći smisao u svijetu u kojemu je pristup knjigama strogo ograničen, a samo postojanje knjižnice postaje paradoks: mjesto gdje knjige postoje, ali do njih nitko ne može doći.

Autoričin stil snažno priziva Kafku: atmosfera je klaustrofobična, jezik birokratski, a radnja satkana od beskrajnih formulara, proturječnih zakona i apsurdnih pravila. Likovi se gube u labirintu procedura koje ne vode nikamo, a svaki pokušaj pristupa knjizi nailazi na nove prepreke. U takvom svijetu i najmanji čin čitanja, skrivena rečenica prenesena šapatom, postaje revolucionaran čin otpora. Knjižnica u romanu funkcionira kao alegorija: ona je središnje mjesto borbe za slobodu izražavanja. Knjižničar, tradicionalno shvaćen kao zagovornik slobodnog pristupa informacijama, ovdje postaje nesvjesni suučesnik režima. Narativna struktura nas suočava s neugodnim, ali nužnim pitanjem: gdje prestaje profesionalna i stručna nepristranost, a gdje počinje odgovornost prema javnosti? Čitanje

iz knjižničarske perspektive razotkriva da cenzura ne dolazi uvijek u obliku direktnih zabrana, ona se često uvlači u tišini, kroz procedure, katalogizaciju, "nedostupnost" građe ili diskretno uklanjanje s polica.

Premda je smješten u distopijsku budućnost, roman nas neprekidno podsjeća na povijesne i suvremene oblike cenzure. Povijest poznaje čitav niz trenutaka kada su vlasti pokušavale uništiti, kontrolirati ili ograničiti pisanu riječ. Još je u drevnom Egiptu bilo pokušaja uklanjanja zapisa koji su se kosili s ideološkom slikom vladara. U antici je zloglasno uništenje Aleksandrijske knjižnice postalo simbol gubitka znanja. Srednji vijek donosi Index librorum prohibitorum, popis zabranjenih knjiga koji je stoljećima oblikovao granice dozvoljenog čitanja u katoličkom svijetu. Kasnije su totalitarni režimi 20. stoljeća, od nacista, koji su 1933. godine javno spaljivali knjige na trgovima, do staljinističkih čistki koje su iz knjižnica uklanjale "nepoćudne" autore, pretvorili cenzuru u sustavni instrument vlasti.

No ni suvremeni svijet nije pošteđen: u nekim se zemljama i dalje objavljuju popisi zabranjenih naslova, dok se u demokratskim državama sve češće raspravlja o "prikadnosti" građe u školskim i narodnim knjižnicama. Primjeri iz Sjedinjenih Američkih Država, gdje se posljednjih godina bilježi porast pokušaja uklanjanja knjiga iz školskih knjižnica zbog političkih, vjerskih ili moralnih razloga, jasno pokazuju da borba protiv cenzure nije završena. Roman *Bothayne Al-Esse* stoga čitamo i kao upozorenje, ali i kao zrcalo naših stvarnosti.

U književnom kontekstu, ovo djelo prirodno se nadovezuje na djela poput *Fahrenheit 451* Raya Bradburyja, u kojem se knjige uništavaju vatrom, dok ovdje nestaju pod teretom formulara i procedura. Orwellova 1984. nudi srodnu viziju manipulacije sjećanja i prepravljanja povijesti, a Kafka ostaje najsnažnija formalna i stilska usporednica, dok *Sluškinjina priča* Margaret Atwood odjekuje u prikazu društva u kojem kontrola informacija postaje ključ očuvanja režima.

Autorica romana, Bothayna Al-Essa (Kuvajt, 1982.), jedna je od najznačajnijih suvremenih arapskih književnica, a poznata je i kao osnivačica izdavačke kuće Takween, koja je postala važno mjesto književne produkcije u regiji. Njezina djela višestruko su nagrađivana: dvaput je osvojila Kuvajtsku državnu nagradu za poticanje književnosti, a za ovaj roman dobila je

nagradu Sharjah za kreativnost (2021.). Djela su joj prevedena na engleski, među ostalim *All That I Want to Forget* i *Lost in Mecca*. Aktivno se zalaže protiv cenzure u arapskim zemljama i redovito sudjeluje u radionicama kreativnog pisanja. Kao autorica u rezidenciji u British Centre for Literary Translation (2023.) dodatno je učvrstila svoju međunarodnu prisutnost. Satirični roman Knjižnica cenzora knjiga je postigao značajan uspjeh, uključujući nominaciju za Nacionalnu književnu nagradu (National Book Award) u SAD-u i uvrštenje na popis "100 najboljih knjiga 2024." američkog časopisa Time. Nijedno njezino djelo još nije prevedeno na hrvatski jezik.

Knjižnice su tijekom povijesti uvijek bile u središtu društvenih sukoba oko znanja, identiteta i moći. U svijetu u kojem cenzura poprima nove oblike, ovaj romaneskni prikaz naglašava da sloboda čitanja nikada nije zajamčena. Za knjižničare to nije samo profesionalna, nego i etička obaveza: čuvati zbirke, ali i braniti pravo zajednice na pristup znanju. Radnja ovog romana nas potiče da preispitamo ulogu knjižničara te prepozna je da knjižnice nisu tek spremišta knjiga, već prostori slobode, a njihovo očuvanje ovisi i o hrabrosti onih koji njima upravljaju.

